

АНОТАЦІЯ

Клочко І.А. *Управління ризиками в органах публічної влади як чинник регіонального розвитку.* – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, 2026.

В умовах наростаючої глобальної невизначеності, повномасштабної збройної агресії та необхідності повоєнного відновлення управління ризиками в органах публічної влади набуває стратегічного значення для забезпечення регіонального розвитку України. Традиційно ризик-менеджмент розглядався як допоміжна технічна функція, спрямована переважно на дотримання формальних процедур і реагування на проблеми після їх виникнення. Водночас міжнародний досвід переконливо засвідчує, що регіони з розвиненими системами управління ризиками демонструють вищу стійкість до зовнішніх шоків, ефективніше використовують обмежені ресурси та здатні перетворювати кризові ситуації на імпульс для інновацій і трансформації. В Україні, попри наявність окремих нормативних вимог та ініціатив, управління ризиками в органах публічної влади на регіональному рівні залишається на початковій стадії розвитку, характеризується домінуванням реактивного підходу, фрагментарністю практик і відсутністю системної методологічної основи. Це зумовлює актуальність дослідження теоретичних засад, міжнародного досвіду та практичних механізмів розвитку ризик-орієнтованого управління як чинника регіонального розвитку.

У дисертаційному дослідженні здійснено комплексний теоретичний аналіз ризик-орієнтованого управління як чинника регіонального розвитку. Встановлено, що це явище перебуває на перетині кількох теоретичних традицій – еволюційної економічної географії, концепції регіональної резилієнтності, теорії антикрихкості та концепції адаптивного управління, – синтез яких забезпечує адекватний аналітичний інструментарій для дослідження взаємозв'язку між управлінням ризиками та регіональним розвитком. Доведено

принципову відмінність між управлінням ризиками у приватному та публічному секторах, яка визначає специфіку методологічних підходів та критеріїв ефективності. Виявлено диференційований характер профілів ризиків залежно від типу регіону – метрополійного, периферійного, депресивного, прифронтового – з відповідно диференційованими управлінськими пріоритетами.

Систематизовано моделі та підходи управління ризиками в органах публічної влади. Адаптовано модель зрілості ризик-менеджменту до специфіки публічного сектору України через виокремлення п'яти послідовних рівнів – початкового, розвитку, визначеності, керованості та оптимізації – з визначенням характерних ознак кожного рівня і практичних орієнтирів для просування від нижчих до вищих. Обґрунтовано принцип інтеграції управління ризиками з іншими системами управління організацією як ключову умову подолання фрагментарності та формалізму вітчизняної практики.

Узагальнено зарубіжний та вітчизняний досвід управління ризиками в органах публічної влади. Порівняльний аналіз досвіду країн ЄС, США, Сингапуру, Японії, Південної Кореї, Польщі, Естонії та Чилі дозволив виявити спільні закономірності успішної інституціоналізації ризик-менеджменту та умови адаптації кращих практик до вітчизняного контексту. Встановлено, що естонська модель є особливо релевантною для України через активне використання цифрових технологій для компенсації обмеженості людських ресурсів, а польський досвід поетапного впровадження через пілотні проєкти демонструє реалістичний шлях для країн з обмеженими початковими спроможностями. Виявлено п'ять системних прогалин нормативно-інституційного забезпечення управління ризиками в Україні та сукупність культурно-інституційних, ресурсних і нормативних бар'єрів для розвитку практик на регіональному рівні.

Ключовим результатом дослідження стала розробка концептуальної моделі інтегрованої системи управління ризиками в органах публічної влади як чинника регіонального розвитку, що інтегрує п'ять взаємопов'язаних компонентів: стратегічну рамку управління ризиками, організаційну

інфраструктуру, процеси ідентифікації та оцінювання ризиків, механізми реагування і систему навчання та безперервного вдосконалення. Модель забезпечує вертикальну узгодженість між національним, регіональним та місцевим рівнями управління ризиками; розмежовує базові та розвиваючі умови функціонування системи залежно від рівня зрілості організації; містить диференційовану логіку застосування до умов стабільного розвитку, воєнного стану та повоєнної відбудови як окремих структурних контекстів. Застосування моделі до вітчизняного контексту виявляє критичну слабкість п'ятого компонента – системи навчання та безперервного вдосконалення, – що проявляється в інституційній амнезії та втраті знань через плінність кадрів.

Обґрунтовано організаційно-управлінські механізми впровадження ризик-орієнтованого підходу в діяльність органів публічної влади, структуровані за чотирма взаємозалежними напрямками: нормативно-правовим (законодавче закріплення обов'язкових мінімальних вимог зі збереженням гнучкості для адаптації), організаційно-структурним (диференційоване формування координаційних структур залежно від рівня зрілості та розміру організації), компетентнісним (розвиток ризикової культури як умова подолання пострадянської управлінської традиції уникнення визнання ризиків) і технологічним (цифрові інструменти як підтримка, а не заміник професійного судження). Розроблено поетапну стратегію впровадження від пілотних ініціатив до системного масштабування.

Розроблено методологію інтеграції управління ризиками в стратегічне планування регіонального розвитку, що структурує механізми інтеграції за трьома взаємодоповнюючими типами – організаційними, методологічними та інструментальними – і поширює їх застосування на всі фази стратегічного циклу від підготовчого етапу до перегляду та актуалізації стратегії. Обґрунтовано розширення цифрової платформи DREAM функціоналом управління ризиками. Встановлено, що інтеграція управління ризиками в стратегічне планування набуває особливого значення в умовах повоєнної відбудови як необхідна умова результативного освоєння міжнародної технічної та фінансової допомоги.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю їх використання для вдосконалення системи публічного управління та регіональної політики. Концептуальна модель може застосовуватися органами публічної влади як методологічна основа для діагностики стану власних систем управління ризиками та проєктування системних змін. Організаційно-управлінські механізми можуть бути використані Кабінетом Міністрів України, Міністерством розвитку громад та територій, обласними державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування при розробці та впровадженні систем ризик-орієнтованого управління, підготовці нормативно-правової бази у цій сфері, організації навчання державних службовців. Методологія інтеграції управління ризиками в стратегічне планування може слугувати основою для вдосконалення процесів розробки регіональних стратегій розвитку з урахуванням вимог повоєнного відновлення та євроінтеграційних стандартів. Положення дисертації можуть бути використані у навчальному процесі закладів вищої освіти при викладанні дисциплін «Публічне управління та адміністрування», «Регіональна політика», «Стратегічне планування», «Управління ризиками в публічному секторі», а також при підготовці магістерських та докторських дисертацій з проблематики ризик-менеджменту в публічному управлінні.

Ключові слова: публічне управління, управління ризиками, ризик-орієнтоване управління, регіональний розвиток, управління регіональним розвитком, кризові ситуації, антикризове управління, органи публічної влади, децентралізація, інформаційне забезпечення, моніторинг, регіональна політика, регіональна стійкість, сталий розвиток, стратегічне планування.